

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, Mercurta si Sambat'a.

Pretilu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie sên linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressede de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 51.

— Sibiu, Mercuri 25/7 Juliu. —

1880.

Ide'a de statu a Austriei.

De Dr. Franciscu Palacky.

(Urmare.)

Celu din urma articlu alu lui Palacky, adeca alu VIII-lea din 16 Maiu 1865 pune coróna la toti ceilalti cu puterea logice sale. Avendu se curmamu si noi astadi aceste publicatiuni, pentru cá se facemu locu altor'a din presentu, care sémena fórte bine cu cele de inainte cu 15 ani, mai inpartasimu inca numai urmatóriele adeveruri enuntiate de acelu barbatu, nu numai erudit, ci si onestu, leale, intieptu.

Palacky afa in studiele sale practice, cá toti barbatii de statu cãti voiescu se dea monarchiei austriace constitutiune, séu pura centralistica séu dualistica, luera cu totulu in contra dreptului si contra naturei; de aceea edificiele loru trebue se cadia mai curendu séu mai tardiu in ruine atãtu fisice câtu si morali. Ce insemnédia constitutiune, constitutionalismu? Insemnédia inoiéla, contractu, cu puterea caruia fiacare poporu castiga dreptulu si estechiamatu a'si manifestã vointi'a sa cu bunu resultatu in sinulu corpului legislativu, in crearea legiloru. Acestu dreptu inse este marginitu si redusu atãtu prin centralismu, câtu si prin dualismu numai la drepturi civili si politice; din contra, dréptulu nationale este denegatu in modu arbitrariu, despoticu. Atãtu centralistii câtu si dualistii pretindu, cá slavii si romanii se fia si se remana supusi germaniloru si magiariloru. Slavii si romanii cá simplii cetatieni, cá persóne singuratiche, se aiba si ei dreptu de a'si manifestã vointi'a loru in legislatiune; cá natiune se fia lipsiti de ori-ce dreptu. Cu acésta restrictiune se dà in capu la ori-ce libertate constitutionale. Germanii adeca si magiarii dicu slaviloru si romaniloru: „Se fiti si voi liberi, nu inse asia precum vreti voi, ci numai asia precum ve poruncimu noi voue.“ Acésta nu este libertate, ci batjocur'a, satir'a libertatiei. Cine dà germaniloru si magiariloru dreptulu de a porunci altora? Cine se fia obligatu a recunósce domni'a altei nationalitati, daca elu este liberu? Daca li s'ar recunósce germaniloru si magiariloru privilegiulu de a inpartí ei altoru nationalitati drepturi nationali, atunci ar mai potea vorbí cineva in Austri'a despre indreptatirea egala a nationalitatiloru si despre dreptulu egale pentru toti?

De aci mai la vale Palacky vine a vorbí despre rezultatele dietei transilvane din anii 1863—5 si felicitéda pe romani, cá le-a successu a scóte la cale egalitatea de dreptu nationale si de limba, in câtu loru mai cá nu le mai remase cauza de a se vaierã. Acelu evenimentu intru adeveru mare pentru natiunea romanésca din Transilvani'a, Palacky doria se ajunga si la slavi; dar spune cá 'iar fi disu unu barbatu de statu in Vien'a: Tóte celelalte natiuni austriace voru fi indestulate mai curendu de câtu slavii, éra intre slavi cehii mai tardiu de câtu toti.

De aci betranulu boemu, carele cunoscea perfectu pe compatriotii si pe vecinii sei, judeca despre germani fórte dreptu si inca asia, cá acecasi judecata se póte aplicã minunatu si mai incóce pe la noi. Elu adeca dice, cá in sinulu marei si speculative natiuni germane se afa totudeauna filosofi singulari, cari nu simtu nici-o greutate intru a pune in sistema ori-ce absurditati. Asia ei filosofandu a priori, esu la conclusiunea, cá egalitatea de drepturi nationali ar fi o absurditate, o secatura; cá originea comuna a omenimei dela Adamu si Ev'a este numai o fabula, cá-ci chiaru istori'a despre Adamu si Ev'a este fabula. Natur'a, mai adaoga acei filosofi nemtiesci, nu a facutu nici doue frundie perfectu egali, cu atãtu mai puçinu a inpartitu ea darurile sale intr'o mesura egala la natiuni; prin urmare natiunea daruita dela natura cu mai multe calitati eminente, are si dreptulu de a domni preste altele mai puçinu dotate. Deci dupace germanii

sunt dotati mai bine dela natura, mai valorosi, mai nobili de câtu slavii, apoi acestia nici nu se potu pune pe aceeași trépta cu germanii. Si intru adeveru, cá invetiaturi de aceste dictate de cea mai mare arogantia, citesci cu ridicat'a in carti si in diarie nemtiesci, le si audi in ospetarii si carciune nemtiesci; dara nu numai relative la slavi, ci si la ori-care alte popóra si chiaru in contra francesiloru. Palacky nu o dice, dara elu care cunoscea fórte bine pe magiari, va fi aflu de multu, cá acea fala si inganfare nationale domnesce la ei in gradu mai mare si de câtu la germani, cu exceptiunea prussaciloru dela nordu, carii sunt cei mai nesuferiti in trufi'a loru nemtiesca, de si sunt numai o corcitura, unu amestecu fórte mare de sange nemtiescu cu de celu slavonescu (Bo-russi).

Palacky infrunta aspru acea arogantia si sfarma tóte sofisme filosofiloru nemtiesci relative la precelenti'a si nobilitatea germaniloru preste slavi. Elu intréba intre altele, cá daca nemtii sunt mai nobili si mai valorosi, cum se intemplase, cá in resbóiele cu Hussitii, armatele nemtiesci mari si bine aprovisionate, neinctatu au fostu batute si luate pe fuga de cátra cehii hussiti, si cá in fine pe acestia iau invinsu érasu totu numai trupe de cehi. Nu darurile mai mici séu mai mari ale naturei decidu asupra vietiei popóraloru, câtu mai virtosu cultivarea loru la sórele libertatiei. In dilele lui I. Huss cehii erau mai inaintati in cultura de câtu germanii; mai tardiu au apucatu acestia pe deasupra in urmarea unoru erori nebunesci comisse de cehi. Asia germanii in cele doue sute de ani au apucatu fórte tare inainte, mai virtosu dupace au fostu ajutati din tóte poterile dela Vien'a; cehii si ceilalti slavi (si romanii) au inaintatu numai pe atãta, pe câtu a suferitu regimulu, ceea ce inse a fostu prea puçinu. Totu ce a facutu regimulu pentru cultura si civilizatiune, pentru desteptarea consciintiei nationale, a fostu esclusivu numai in folosulu natiunei germane, si inca prea adesea pe spesele celorlalte natiuni. Cehii, cá si alte nationalitati, multu puçinu câtu au inaintatu, au facut'o in contra vointiei germaniloru, curatu asia, precum s'a intemplatu si cu romanii, cá totu progressulu loru s'a facutu preste voi'a altora, ba li s'au pusu si pedeci din cele mai grele, éra din sudórea loru crunta isi inaltiera si deschisera altii ori-cãte institute de cultura au voitu.

Nu se póte negã, cá popórale differu in caracterele si pasiunile loru, care sunt conditionate dela multime de inpregiurari; Palacky inse sustine cu totu dreptulu, cá vorbindu in termini matematici, ori-cãtu ar differi coefficientii, totusi sum'a intréga luata la unu locu a virtutiloru si vitiiloru nationali, a calitatiloru bune si rele la diverse natiuni comparate intre sine, este aceeaasi. Nu atãtu din natura, câtu mai virtosu dupa educatiune differu multu popórale acestei monarchii. Apoi tocma nemtii se nu se prea inganfe fatia de slavi cu nobilitatea originei loru, cáci fórte bine a judecatu renumitulu scrutatoru si ethnologu Jacobu Grimm, candu a disu, cá daca vei cercetã genealogi'a popóraloru pe 2—3 mii de ani inapoi, vei aflu, cá popórale germane si cele slave sunt inrudite intre sinesi mai aprópe de câtu ori-care altele; dara póte cá tocma de aceea se si urescu asia tare, cá-ci: Rara concordia fratrum.

Daca inse germanii si magiarii sunt dotati dela natura, dela Ddiu cu calitati superiori, multu mai eminente de câtu slavii si romanii, atunci nu se pricepe nici-decum, de ce punu ceia la acestia atãtea pedece in cultur'a loru nationale, de ce se tenu asia tare de cultur'a limbei loru, cum de le-au subtrasu pana acum tóte mijlócele materiali, ori candu s'a cerutu cá se li se deschida si loru scóle nationali. Daca germanii si magiarii sunt popóra asia de geniali, éra slavii si romanii atãtu de vitregu tractati de mam'a natura, atãtu de nauci si hebeuci, de ce se le fia frica celora de concurenti'a acestora,

de o lupta drépta pe calea culturai nationale; ce póte se strice germaniloru cultur'a si inavutirea limbei si a literaturai slave, si ce magiariloru limb'a romanésca? Au nu vedu ei, cá cu sofisme de aceea isi demasca numai neajunsulu loru? Ce aru dice densii despre o lupta fisica, fia si numai unu simplu duellu, candu unuia i s'ar permite numai o maciua, éra celuilaltu pusca cu baionetu, revolveru cu 6 focuri, sabia de damascu si unu pumnariu la brãu? Din miliónele câte contribue slavii si romanii in tesaurulu publicu, statulu este datoriu se le faca parte drépta si proportionata; in casulu contrariu egalitatea de drepturi devine si remane o minciuna.

Despre magiari dice Palacky, cá pretensiunea loru de a dominã singuri in tierile numite ale corónei unguresci, pe temeiu cá densii le-ar fi cuceritu inainte de o miie de ani cu armele, este o nebunia din cele mai mari. Mai antaiu, cá dacacumva ei au castigatu dreptulu de domnia cu sabi'a, apoi totu prin sabia l'au si perdu de multu, cá-ci de atunci incóce magiarii au fostu batuti si sfarmati de cátra altii in sute de batalii. Din jugulu turcescu nu s'au scapatu magiarii ei pe sine, ci cu totulu altii, adeca armatele austro-germane, pana ce turcii fusera scosi din ultimele loru ocupatiuni de teritoriu, din Banatu (1716). Éra in a. 1849 la Világos (Siri'a) magiarii au depusu armele cá invinsi si subjugati, cu ce? totu cu dreptulu sabiei, la care se provóca densii.

Tocma de aceea inse Palacky mustra pe magiari pentru necurmat'a loru provocare la dreptulu sabiei, la dreptulu pumnului, pentru-cá la acela nu mai respundu nici altii cu pén'a, ci totu cu sabi'a si totu cu pumnii, la fortia cu fortia, la sange cu sange, adeca dupa legile barbariloru.

Cu acestea inchiaiemu studiele lui Palacky, ne tinemu inse de datoria patriotica a le recomandã din nou lectoriloru nostrii, cá-ci multe, bune si rele, s'au implinitu din câte a predisu acelu omu intieptu, si multe se voru mai implini. Ier. G. B.

Discurse parlamentarie tinute in cestiunea agraria transilvana.

(Urmare.)

Adolf Zay: Motivarea detaiata, de care s'a inpartasitu proiectulu din partea referentului si a comisiunei juridice, me dispenséda de a vorbí si eu mai pe largu in meritulu cestiunei, deci me voiu silí a fi scurtu. Necesitate urgenta de o procedura mai corespunditoare pentru regularea posesiunii in Transilvani'a se dovedesce mai eclatantu prin datele ce se coprindu in espunerea de motive a ministrului de justitia, din care se vede, cá in 10 ani de dile s'au efectuitu numai 94 comassari si 88 de regulari impreunate cu comassari.

Acesta e unu numeru atãtu de neinsemnatu fatia cu 2500 comune, in câtu este de ajunsu cá se ne convingemu, cá procedur'a de pana acum si organele functionátore nu si-au implinitu chiamarea. Proiectulu gubernului voiesce se corespunda acestei necessitati cu cea mai sincera bunavointia, inse dupa parerea mea nu 'ia successu pe deplinu, pentru-cá proiectulu lui este unu scheletu fórte secu si nu contine tóte dispositiunile puse in perspectiva prin §. 80 din art. ex 1871. Dar cu multu mai bine si-a implinitu chiamarea comisiunea juridica, alu carei operatu se afa inaintea nóstra, noi suntemu datori cu mare multiamita si recunoscintia membriloru, dar mai cu séma referentului acestei comisiuni pentru zelulu celu mare si cunoscintiele de specialitate ce le-a desvoltatu intru lucrarea acestui proiectu, cá-ci dupa parerea mea, testulu comisiunei corespunde pe deplinu scopului.

Comisiunea juridica coprinde intr'unu intregu organicu tóte dispositiunile ce se referescu la cestiune. Reguléda lucrarile pregatitoare, procedur'a meritória, executiunea si remediile de dreptu si pe aceste din urma intr'unu modu fórte liberalu.

Eu afara de acestea me voiu provocã numai la unele dispositiuni speciale, care lipseau din proiectulu gubernului si anume, cá in viitoriu procedur'a de regulare a posesiunii nu se va incepe intr'unu modu ofensivu prin actiune, ci prin rogare intr'unu modu mai conciliant, care eschide ori-ce inimicitia si gelosia. Acésta mesura se pare a fi neinsemnata, eu inse sunt convinsu, cá prin acésta procedere mai domóla se voru delaturã fórte multe greutati.

Alta dispozițiune forte coresponditoare este introdusă comasării parțiale. Domnul deputat George Popu a spus, că situațiunea topografică a Transilvaniei nu este prea acomodată pentru comasare și în genere pentru regularea urbană. Temerile d-sale pōte că dispăreau, dacă reflectă la §. 24 din testul comisiunii, prin care se concede și comasarea parțială și la §. 7, prin care unele locuri sterile și preste totu locurile, cari nu merita a fi cultivate și nu se potu pune într'o paralela cu pământurile roditoare, se scotu de sub regulare. Este mai departe o dispozițiune forte coresponditoare, că în viitoriu ingineriul mesuratoriul se va po-tea trage în cercetare disciplinată, căci experiența ne a arătat, că în Transilvania inginerii încheiau contractul, se introduceau după tōte formele în teritoriul de măsurat și după primăia anticipatiunea, se duceau acasă cu banii, fără a și fi făcutu datoriti'a.

Înainte de a mi încheia discursul, vreau se atragă atentiunea casei la două înpregurări: cea dintai este — și cu această me adresediu către d-lu ministru de justiția — că și până acum nu numai defectele procedurii au fostu caus'a, de în Transilvania s'au efectuitu atātu de puține regulări de posesiune, ci în mare parte caus'a a fostu numărul necorespondentului alu organelor proceditoare și în parte necualificatiunea acestor organe. Mai adăugă apoi, că judecatoriile emise încă au cădiutu sub faimos'a sistemă intercalară și astufeliu a fostu posibilu, că în Sibiu se stagnediă cauzele urbanale trei ani de dile, căci în anulul primu referentulu respectivu n'a lucratu, pentru-că eră morbosu, în anulul alu doilea n'a lucratu, pentru-că capetase concediu din caus'a morbului, er' în anulul alu treilea nu s'a lucratu nimicu, pentru-că postulu judelei pensionatu, după sistem'a intercalară nu s'a întregitu. Potem noi face deci cele mai bune legi, dacă d-lu ministru va urmă și în viitoriu sistem'a de până acum, ele voru remanea numai pe harthia. D-lu ministru se se îngrijescă, că pentru punerea în lucrare a acestei legi se aplică judecatori calificati și în numărul corespondentului.

A dou'a observare am se o facu contra domnului deputat Ugron Gábor. D-sa negresitu din cele mai bune intentiuni pentru locuitori din fundulu regiu dorresce, că proporțiunea posesiunii de pe acelu teritoriu se nu remana în suspensio. Dacă d-sa citea cu mai multa atentiune §. 37 din proiectu, negresitu că nu avea aceste nedumeriri, pentru-că în acelu §. nu este vorb'a de suspendare, dar se nu se tēma, căci pentru această referențiunea economică și de posesiune, de cari a amintitu d-sa, nu voru remanea neregulate, căci le voru regulă aceia, a caror proprietate sunt. Dacă va mai avé lipsa de deslusiri, i le voiu dá atunci, cându se va desbata §. 37.

D-lu deputat înse — și în această privinția calca pe urmele vecinului seu, a d-lui deputat Parteniu Cosm'a, — s'a provocatu la înpregurarea, că §. 82 din art. 53 ex 1871 nu s'a inactivatu. Sunt convinsu, că dacă d-lu deputat aru cunōse cestiunea, despre care a vorbitu, ar fi vorbitu într'altu sensu despre dens'a. Scie d-lu deputat despre ce este vorb'a în §. 82 din art. 53 ex 1871? Este vorb'a de o faptă a justiției de cabinetu, și eu așa credu că d-lu deputat nu este prea mare amic alu justiției de cabinetu.

Paragrafulu 82 adică, e cestiune, care se tine curatu de sfer'a de activitate a judecatoriului, anumitu cestiunea curatu juridică, dacă anumite teritorii sunt séu nu de natura urbană? care o decisese judecatoriile dejă în două instantie, o subtrase în instanti'a a treia dela judecatori, și așa legislativ'a s'a amestecat în afacerile justiției și a comisii cum am spus, o faptă de justiția de cabinetu fără parechia. Me incredi în liberalismulu stimabilulu meu amic, că nu va spriginu pe mine în asemenea fapte de arbitriu și spoliatiune de dreptu. Dar se pōte că zelulu prea mare alu d-lui deputat i lipsese și substratul, pentru-că sub presiunea nedreptului §. acele referenție s'au regulatu prin împaciuri; fostii proprietari s'au împacatu cu fostii iobagi, așa că celu puținu pentru Saliste și Talmaci o regulare ulterioară nu mai are nici unu substratu.

După acestea declaru, că primescu proiectulu comisiunii juridice de basă la desbateră specială și nu potu spriginu propunerea de amanare a d-lui deputat Parteniu Cosm'a, dar primescu proiectulu de resolutiune alu d-lui deputat conte Lonyay. (Aprobari).

Contele Bánffy Béla se vede indemnatu a luă cuventulu numai din motivulu, că deputatul George Popu au vorbitu de „deputati ardeleni.“ Noi, dice oratorulu, suntem deputati alesi în Transilvania, dar suntem deputati și ai Ungariei, că ori și care deputat din Ungaria. (Aprobari vii). Noi nu avem interese speciale contrare intereselor Ungariei, pentru-că nu e unu interesu specialu, ci unu interesu pentru tier'a intrēga, dacă într'o parte a tierii se regulă referențiile și dacă se înlesnesce regularea. (Aprobari generale).

Si ce cerem noi? Dōra ceva deosebitu? Estinderea posesiunii? Despozierea altora de proprietatea lor? Nu, noi cerem numai simplificarea și accelerarea procedurii și înlesnirea regulării. Aceia cari nu au interesu la această — nu vreau se numărul și pe d-lu deputat (Popu) între densii — potu se aiba scopuri laterale. Interesulu nostru înse cere regularea. (Aprobari).

Ministrulu presidentu Tisza Kálmán cere mai întâi se se primēscă proiectulu de lege, după această întorcēndu-se contra deputatulu Popu dice: D-lu deputat s'a exprimat în această casa cu privire la limb'a magiara: „nici această nu e unu lucru așa mare: nu o vomu înveți, vomu ocoli legea“ (D-lu George Popu clatina din capu). Aceste sunt cuvintele proprii ale d-lui Popu, după cum le-am cetitu din notițele stenografice.

Cum-că legea, de care e vorb'a, n'a fostu o lege de nationalitati, această s'a demonstratu pe timpulu cându s'a discutat; scopulu ei a fostu: a promovă interesele locuitorilor nemagiari, căci le va fi de folos a cunōse limb'a oficială a statului. Dacă atunci s'au amin-

titu unii scrupuli de nationalitati — cu tōte că eu nu tīnu de îndreptățiți — fiacare dintre domni deputati a avut dreptulu se dea expresiune nedumeririlor sale față cu proiectulu în curgerea discusiunii; dar dacă unu deputat dice acum cându legea e creată, în cas'a reprezentativă, că vomu ocoli legea, me rogu de iertare, această nu e permisu nicăiri în lume. (Aprobari viue). Voiu se amintescu numai unu lucru și acesta e, că dacă respectivii nu voru înveți limb'a magiara, această va fi în prim'a linia spre pagub'a loru.*) Aceia cari voru agită în directiunea această, cari voru starui că se se realizediă cuvintele „vomu ocoli legea,“ voru affă între tōte înpregurările în Ungaria unu gubernu, care va paraliză staruintele agitatorilor și va validă legea și preste capetele lor. (Aprobari viue). George Popu clatina din capu). Repetu, am cetitu însemnarile stenografice din cuventu în cuventu.

În cătu pentru proiectulu de resolutiune voiescu a face unele reflecțiuni. Despre proiectulu deputatulu Parteniu Cosm'a nu voiu vorbi, pentru-că acela întru cătu coprinde pe lângă propunerea de a se respinge proiectulu de lege în desbateră și alte lucruri, aceste sunt de natura juridică; despre aceste se vorbēscă altii. Vinu la proiectulu lui Ugron Gábor. Acesta cere, că lucrările pentru catastro definitivă se se aducă în legatură cu regularea proprietății și transpunēdu-se în Transilvania, statulu se supōte spesele de măsurare.

Se me iertati, dar comasarea s'a făcutu în cea mai mare parte a tierii așa, că spesele măsurării le-au platitu privatii, dar și natur'a lucrului cere, că nu statulu, ci privatii se supōte spesele de măsurare. Deci se me ierte d-lu deputat, dar dorinti'a d-sale că statulu se platēscă aceste spese, trece preste marginile sacrificiilor ce le potem cere dela statu, deci ve rogu se nu primiti proiectulu de resolutiune alu d-lui Ugron.

Ministrulu presidentu nu se învoiescu nici cu propunerea lui Lonyay, ci cere, că proiectulu de lege în discusiune se se primēscă cu delaturarea tuturor celorlalte propuneri.

George Popu ia cuventulu în cestiune personală și pentru a rectifică sensulu cuvintelor sale reu întieles: Înainte de tōte respingiu însinuatēnea, că asiu fi spus se nu respectam o lege sancționată. Eu prin declaratiunea mea am voitu numai se aretu sōrtea acestor legi, care sunt lipsite de bas'a morală. Dintr'alte declară că eu, care mi-am priceputu și până acum datoritiile mele patriotice și le-am împlinitu și fără de amerintiările d-lui ministru presidentu, mi le voiu împlini și în viitoriu și nu voiu dá ocaziune d-lui ministru presidentu, că se si validediă amerintiările sale față cu mine pentru a și castigă prin această nu știu ce felu de ovatiuni. (Aprobari vii în stâng'a estrema).

(Va urmă.)

Transilvania.

Sibiu. (Listele alegatorilor.) În anulul viitoriu 1881 se împlinescu unu altu periodu de trei ani pentru alegeri nouă la diet'a Ungariei. Acelea liste trebuie se se ia la reviziune de acum și se se rectifice, stergēndu-se cei morti și cei ce si voru fi perdutu dreptulu în ori-ce modu, se se inscria altii cari au dreptu, era cei nedreptătiți se reclame. Comitetele electorale centrale dela municipie au și începutu a regulă și publica listele. Celu de aici, alu comitatulu Sibiu, aduce la cunoscintiă în trei limbi (preste asteptare în trei), că dela 5 până la 25 Iuliu a. c., adică în 20 dile: 1. cataloģele provisorie ale tuturor alegatorilor din cele patru colegii (cercuri) electorale pentru 1881 se potu vedē în cancelari'a vice-comitelui, care este și localulu comitetulu centrale; 2. listele provisorie ale comunelor singuratece s'au pusu la publicu, în cancelari'a fia-carei comune, unde le pōte cerceta ori-cine dem., dela 8 până la 12 ore, era după amidi dela 2 până la 6 ore îi stă în voia a le și decopia.

În cele 10 dile de antai, adică dela 5 până la 15 Iuliu a. c. se potu face ori-ce reclamațiuni contra listelor. Totu așa se voru aģe apoi și reclamațiunile, pentru că din 6 până în 25 Iuliu a. c. altii se si pōta face observatiunile lor asupra reclamațiunilor. La tōte acestea se se aiba în vedere §§-ii 44, 45 și 46 din legea electorale transilvană.

Publicatiunea comitetulu centrale pōrta dat'a din 2 Iuliu 1881 și e subscrisă de dd. vicecomite Senor că presidente și protonotariulu Cornelu Tobias că actuariu ad hoc.

Este de doritu, că comitetele centrale din tōte municipiele tierii se procēda în modu totu așa de corect, că și celu de aici.

Acestea dela comitetulu centrale alu municipiului; nu vomu uita înse, că mai existu în țiera preste totu încă și alte comite electorale: a le partidurilor politice de diverse colori, precum și cluburi municipale (în comitate și în

*) Da, spre pagub'a acestora, cari în acestea tieri poliglotte aspira la functiuni publice, dară nimicu spre daun'a masei populului. Noi, romanii, amu indemnatu totdeauna pe junimea noastră gimnasială și pe cea dela facultati, că se înveție tōte trei limbi ale patriei; amu pretinsu înse și sistemulu, că și functionarii unguri se înveție pe a noastră.

Red. Obs.

cetati), de diverse colori, începēdu dela absolutismu până de vale la republicanismu, precum este de ex. celu kossuthianu. Sunt și cluburi de nationalitate. Nu vomu fi uitatu nici înpregurarea, că conferenți'a electorale romanēscă ținută la Sibiu în Iuliu 1878 a lasatu în urm'a sa unu comitetu electorale, ale carui agende, dacă nu le-a coprinu în vreo instructiune specială, le-a presupusu înse că cunoscute prea bine din trecutulu celu mai de aproape, indigitate atātu în legea electorale, cătu și în faptele complinite, anume în modulu celu necalificabile, cum s'au făcutu alegerile dela 1866 încōce. Acelu comitetu centrale romanescu, dacă nu a datu în acesti doi ani semne de viētia în publicu, elu înse totu a desvoltatu oresi-care activitate în tacere, precum facu tōte comitetele de această natură, în tōte tierile și la tōte partidele, din cauza că interesele bine întieles ale fia-carei partide ceru așa, întru atātu, cătu a bate tōc'a și a trage clopotele înainte de timp, trece de tradarea partidei. Acestu comitetu se adresase, precum suntem informati, încă din 1871 trecută, către barbati fruntasi din tōte comitatele (municipiele) Transilvaniei cu rogarea, că se nu si pregete a îngrijii de timpuriu, atātu că listele electorale se șa rectificate cătu mai exactu, cătu și că alegatorii se fia clasificati după colorile politice și totuodată după nationalitate.

Nu știu se fia respunsu mai multu de 4 inși la acea invitare amicabile; era unii stetera la o straină mirare întrebându, că ce trebuinția avem noi romanii de listele electorale, cându marea maioritate a romanilor nici acum după 14 ani, nu vrea se audia de alegeri dietale, nici chiaru cându aru fi mănati cu biciu și cu vena de bou. Se nu șa vreo nouă întielegere între alegatorii romani. Noi rogamu pe toti barbati, la a caror partida politică și natională ținem și noi dela începutu și vomu ținea până la mōrte, că se facă abstractiune dela ori-ce alegere dietale, că și cum nu ar existe nicăiri în lume vreun parlamentu; dară listele electorale din tōte comitatele și colegiele se le decopiedie exactu, cătu mai curendu, apoi clasificate în sensulu arătat, se le înaintediă la comitetulu electorale.

Mai sunt și alte interese de prim'a ordine, care ceru imperiosu, că se avem tōte listele electorale din tier'a intrēga. Le place a declara (mai bine a calumnia) pe poporul romanescu întregu de proletariu înaintea Europei, că pe unulu ce nu are nici-o proprietate de pamentu; nu încetēdiă a publica în tōte lumea, că proprietariu este numai poporul magiaru. În cătu pentru dreptulu electorale, ati veditu ce a spus dn. Lad. Tisza, fratele ministrului: că romanilor nu li se face nici o nedreptate. Este cestiune de onōre pentru romani, că se astupe odată gurile tuturor, căti voru se facă din negru albu.

Resultatele cătoruva examene publice și ale visitatiunilor scolastice din Transilvania.

Dacă nu avem locu pentru tōte, se arătamu celu puținu pe unele.

Vomu începe dela gimnasiulu de statu din Sibiu, a carui programă tiparită o avem sub ochii nostrii. Acestu gimnasiu de 8 clase, sau după terminologi'a scolastică franceso-romanēscă, gimnasiu de 4 și liceu de 4 clase, are 13 profesori publici ordinari și 11 extraordinari, dintre cari 7 inși de religiune, după diversele confessiuni religiōse, dintre care la 2 sunt câte 2; 1 de gimnastica, 2 de cantari, 1 de limb'a romanēscă, acesta câte 6 ore pe septemana. Directoru Ignatiu Veress, professoru și de limb'a elina.

Numărulu scolarilor în a. scolasticu 1879/80 a fostu în tōte 8 classile 320, cari nu sunt arătat după nationalitate, ci numai după confessiunea religiōsă, după care înse aici în Transilvania, cunosci la cei mai multi și nationalitatea, dacă nu totdeauna pe cea genetică, de siguru înse pe nationalitatea interesului familiaru și personale. Asia au fostu scolari gimnasisti rom.-catholici 114 de diverse nationalitati, 44 gr.-catholici, romani, 117 gr.-resariteni, romani, 33 reformati helvetici (calvini), magiari, 4 unitariani, (sociniani) magiari, 4 augustani (luterani) sasi, 4 israeliti, jidovi. Asia dară în gimnasiulu de statu dela Sibiu au învețiatu 161 tineri romani, prin urmare 1/2 + 1. Cu tōte acestea, limb'a propunerii este exclusiv magiara, era limb'a romanēscă se pune că studiu extraordinariu în 6 ore pe septemana, obligatoriă numai pentru romani. Limb'a magiara că studiu obligatu, se propune în câte 31 ore, cea germană în câte 18, latin'a în 48, elin'a în 19 ore. Acestea cifre comparative vorbescu cu elocentiă multa.

Scolarii scadu in acestu gimnasiu, cá si in altele, din ce mergu mai in susu. Asia de ex. in anulu c. clasa I. avu 87, cl. II. numai 48, III. 42, IV. 40, V. 36, VI. 31, VII. 19, VIII. 15. Repetenti 18. Estraordinari 2.

Cei mai multi scolari sunt nascuti in regiunile invecinate, anume din comitatulu Sibiului 113, Albei infer. 63, Hunedórei 26, Fagarasiului 20. Milióne ar merita câte unu gimnasiu romanescu in Fagarasiu, in Deva, in Turda, in Seini (Satmaru), in Oradea, in Aradu, in Temisió'ra, in Caransebesiu.

Ne veni si program'a dela scol'a superióra reala de 7 clase din Dev'a. Merita si acésta o recensune de aprópe, si speramu cá nu o vomu trece cu vederea.

Dela scol'a de fetitie din Monasteriulu Ursulineloru ne venira prin bunavointi'a unuia din domni professori, acestea date oficiali: Scolaritie interne si externe in acestu anu scolasticu au fostu preste totu 230, din care dupa nationalitate 17 romancutie, anume dupa confessiunea religiósá 6 greco-catholice si 11 greco-resaritene. Date totu asia autentice s'au publicatu si din claustrulu Misericordianeloru.

Din acelea aflamu, cá in acelu Claustru au invetiatu 167 fetitie, din care 94 au locuitu in internatu. Din acestea 94 au fostu 67 magiare, 15 romane si 12 germane, éra dupa religiune 65 rom. catolice, 11 calvine, 10 gr. cat. 5 gr. resarit., 3 Interane. Dara esternele? (Va urmá.)

Invitare.

Adunarea generale a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu convocata fiindu in anulu curgatoriu pe 7, 8, 9 Augustu c. n. la Turda, rugamu cu tóta onórea pre toti, cari voiescu a participa la acea adunare, se binevoiesca a ne incunoscentia despre acésta: la adress'a domnului Dionisiu Sterca Siolutiu, pana la 30 Iuliu c. n., aratandu-ne cei cari voru veni cu familia, si numerulu membrilor acesteia, precum si tempulu sosirei, — pentru cá se potemu dispune de tempuriu celea de lipsa pentru in-cuartirare.

Turda, in 2 Iuliu 1880.

Pentru comitetu:
Dr. J. Ratiu.

Nr. 120/1880.

Program'a

pentru adunarea generala ordinaria XIX a Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu, ce se va tine in 7 si 8 Augustu a. c. in orasiulu Turda

Siedinti'a I in 7 Augustu.

1. Dupa terminarea servitiului divin se va deschide siedinti'a la 9 ore din di.
2. Alegerea a loru 3 secretari ad hoc pentru redactarea processeloru verbali.
3. Raportulu comitetului Asociatiunei despre activitatea sa din anulu 1879/80.
4. Raportulu cassariului despre starea fondului Asociatiunei si a fondului academiei.
5. Raportulu bibliotecariului despre starea bibliotecei Asociatiunei.
6. Alegerea unei comisiuni de 3 membri pentru revederea si esaminarea fondurilor si ratiociniului pe anulu 1879/80.
7. Alegerea unei comisiuni de 3 membri pentru incassarea de taxe dela membrii vechi si inscrierea de membri noi dinpreuna cu tax'a respunsa de acestia.
8. Alegerea unei comisiuni de 5 membri pentru a esamina budgetui Asociatiunei, prezentatu de comitetu pe anulu 1880/1 si a veni cu raportulu seu in siedinti'a urmatoria.
9. Alegerea unei comisiuni de 5 membri pentru propuneri.
10. Cetirea discursurilor, ce se voru fi prezentatu din bunu tempu la presidiu.

Siedinti'a II in 8 Augustu.

1. Verificarea processului verbalu alu siedintiei trecute.
2. Raporturile comisiunilor numite in siedinti'a precedentá.
3. Luarea de conclusiune asupra redicarei monumentului in memori'a lui Andreiu Muresianu.
4. Continuarea cetirei dissertatiunilor seu discursurilor.
5. Defigerea locului si tempului pentru intrunirea Asociatiunei la anulu viitoriu.
6. Alegerea oficialilor si a comitetului Asociatiunei pe periodulu urmatoriu de trei ani.
7. Alegerea unei comisiuni pentru verificarea processului verbalu alu siedintiei ultime.
8. Inchiderea siedintieloru adunarei generali.

Din siedinti'a comitetului Asociatiunei transilvane, Sibiu, 28 Juniu 1880.

Dr. Jos. Hodosiu,
secr.

Jacobi Bologa,
v.-presiedinte.

A u s t r i ' a .

Vien'a. Ur'a dualistiloru nu mai are margini. Totu ce nu asigura domni'a loru preste alte popóra este reu, e periculosu pentru existenti'a monarchiei, cá si cum acésta monarchia o aru fi facutu si o aru sustinea numai densii, adeca numai minoritatile. Las' cá ei totu mai continua cu demonstratiuni si spectacole in contra drepturiloru nationali ale altora, dara mai de curendu imputara prin diariile loru chiaru si imperatului, pentru-cá a primitu si pe principele Milan alu Serbiei cu ospitalitatea usitata a se da unui suveranu, ceea ce a duratu 6 dile, adeca pana in 2 Iuliu, candu principele Serbiei plecá din Vien'a la apele minerali dela Ems pentru cautarea sanataiei.

Resultatele conferentiei dela Berlinu au adusu in adeverata furia pe dualisti. Pana acuma se credea, cá ei urescu numai pe slavi si pe romani si cá voru numai perirea acestoru popóra; acum inse s'a datu pe fácia, cá ei voiescu si perirea greciloru. (Vedi despre conferentia.)

Campurile in archiducatu, in Moravi'a si Boemi'a stau prea frumóse si promitu secerisii bunu. Dupa ploile de mai inainte au datu caldurile, care tinu de vreo optu dile.

Inchiderea conferentiei diplomatice dela Berlin.

Cea din urma siedinti'a a membriloru conferentiei a fostu in 1 Iuliu, in care s'a subscrisu asia numitulu „Act final“ si not'a colectiva, a se transmite atátu Turciei cátu si Greciei destinata a se conforma ambele acelea staturi vecine si a se acomoda vointiei unanime a celoru 6 poteri mari; cá-ci in adeveru, decisiunile luate asta-data de cátra diplomati au fostu unanime. Acésta inpregiurare o si relevá cu multa placere presiedentele conferentiei principele Hohenlohe, multiamindu toturoru pentru atáta buna vointia de a conlucra la consolidarea pacei europene. Comitele Széchenyi, cá representante din partea Austro-Ungariei, a multiamitu imperatului Germaniei, principelui Bismark si presiedentului Hohenlohe. A dou'a di fu mésa mare la com. Saburoff ambasadorulu Russiei, la care fusera invitati si ambasadorulu Turciei, alu Greciei Rhangabe si trimisulu estraordinariu Brailas. Toti erau veseli; numai celui turcescu ii fu preste putintia a'si ascunde supararea.

Si adeca vorbindu cu totul obiectivu, fára nici-o tinere de parte: Ce a facutu asta-data Europ'a pentru Greci'a? Nimicu mai multu, decátu a coresu o eróre capitala a sa, comissa inainte de acésta cu 50 de ani. Dupa 7 si proprie 10 ani de luptele cele mai crunte ale greciloru ajutati de arnauti, macedoromani si multi europeni, in contra celei mai selbatece tiranii turcesci; dupa lupt'a navale dela Navarinu, unde Angli'a, Franci'a si Russi'a sfarmara flott'a turcesca; dupa cruntulu si furiosulu resboiu russo-turcescu din 1828—9, in fine diplomati'a européna se invoi abia, cá se recunósca independenti'a si suveranitatea Greciei cá regatu, inse pe unu teritoriu asia de strimtu, apoi si parte mare sterpu, in cátu daca nu ar fi grecii comercianti nascuti si crescuti din sute de generatiuni, ar fi fostu absolutu imposibile de a se sustinea cá regatu diece ani de dile; cá-ci daca libertatea ne aduce bunuri nepretiuite, ea inse si costa bani, averi, ostenele, bataia de capu; gratis este numai mórtea, care nu'ti ia nimicu pentru-cá 'ti scóte sufletulu din óse. Asia diplomati'i vechi, in frunte cu Metternich, care nu potea suferi nici pe greci nici pe romani, in conferenti'a din 3 Febr. 1830 tinuta la Londr'a, recunoscuro independenti'a Greciei, inse pe unu arealu numai de 900 miluri □, adeca mai mica si decátu actual'a Transilvani'a si nici cu 1 milionu de locuitori, fiinducá vechi'a poporatiune s'a esterminatú fórtu multu prin domni'a turcesca; apoi cautandu bine la lucrurile omenesci, numerulu unei poporatiuni civilisate si laboriósé, decide mai multu decátu teritoriulu. Unu regatu numai cu unu milionu de locuitori, nu póte nici trai nici mori.

Grecii inse si compatriotii loru luptasera diece ani pentru unu teritoriu multu mai mare, din care si ocupasera o parte considerabile; dara o parte a diplomatiiei europene si anume cea austriaca nu voia nici se audia de staturu nationali, asia esi o Grecia mica, cu dorinti'a rezervata, cá se móra cátu mai curendu, cá si unu individuu, din lipsa de nutrementu. Intr'aceea grecii au se'si traga séma si de aci inainte fórtu bine, se nu'i puna pecatele a centralisá si ei, nici a tirani pe arnauti si pe macedo-romani cu limb'a loru, daca voru se scape de turburari necurmte.

Not'a colectiva a conferentiei europene nu are caracteru imperativu, ci numai de invitatiune si de consiliu bunu. Pana in momentele de fatia inse sémana cá turcii si arnautii se voru oppune. Pentru unu casu nefericitu cá acesta, grecii mobilisara câteva regimente, éra mai departe press'a straina voiesce se scia, cá Angli'a, Franci'a si Itali'a s'ar fi invoitu a trimite in ajutoriu Greciei câte o parte din flota.

Tóte acestea mesuri intru atáta infuriara pe diariile din Ungari'a, in frunte cu „Pester Lloyd“ (Nr. 182), cátu in dorerea loru pentru Turci'a nu se rusinéda a insultá pe Europ'a de hótia, numindu pe diplomati banditi, rapitori si ómeni fanatici, carii pórtá si astadi resboiu religiosu in contra Turciei. In fine „Lloyd“ se mai face si ridicolu, dandu sultanului consiliu, cá se primésca baptismulu, si atunci Europ'a se'lu recunósca de imperatu éra si pana in Carpati, desfiintandu tóte staturile create de nou.

R o m a n i ' a .

Statistic'a culteloru religiósé din Romani'a.

Éra o dorintia manifestata din tóte partile, cá se védia odata lumin'a unu Schematismus autenticu alu bisericei orthodoxe din Romani'a, séu déca se póte, si alu celorulalte culte religiósé din acelu statu. Diariulu sinodului „Biserica orthodoxa romana“ publicase in tabelle statistice personalulu intregu alu clerului si alu celorulalti servitori bisericesci dela vreo doue episcopii, alaturandu si alte rubrice instructive. Incetandu acea fóia periodica, s'a curmatu si publicarea slematismului. Cu atátu ne fu mai mare placerea, candu primiramu dela Oficiulu centralu de statistica din ministeriulu de interne alu Romaniei, volumulu din urma titlatu „Culte pe anulu 1878 si invetiamentulu pe anulu scolariu 1877—8. Bucuresci 1880 form. 4-o pag. 106.

In acestu operatu inportantu nu vomu aflá nume de clerici, de cantareti si anagnosti (lectori) cu sutele si miile, aflamu inse informatiuni cu atátu mai instructive, date in cifre autentice. Vomu reproduce si noi pe cele mai multe, adaogéndu-le numai ici-colea câte o mica esplicatiune séu nota, pentru intielegerea mai alesu a unoru termini bisericesci, neusitati din cóce de munti.

Statistic'a culteloru se incepe dela pag. 87 si se inchiaie la 105, si e tractata pe 24 de tabelle.

La cultulu orthodoxu domnitoriu aflamu:

Tabell'a I. Eparchi'a (dieces'a) S-tei mitropolii a Ungro-Vlachiei, cu resiedinti'a in capital'a Bucuresci:

In capitala (cu 220 mii suflete) inpartita in doue plase. In plas'a de susu sunt 66 biserici si 8 capelle, din care 19 secularisate, 45 comunale, adeca intretinute de comun'a politica a capitalei, 2 de fundatori loru si 8 de particulari. In plas'a de josu 49 biserici si 2 capelle, din care 42 intretinute de comuna, 3 de particulari si 6 de statu.

Personalulu bisericescu orthodoxu alu capitalei stá din 3 archierei (in partibus), 10 archimandriti (Abates), 3 protosingeli, 1 singelu, 4 protopopi, 242 preoti, 1 archidiaconu 36 diaconi, 408 cantareti si choristi, 122 paraclisieri (feti, elisieri), 5 monachi si 1 frate (nici-o monacha); personalulu in suma totala: 836.

Dieces'a mitropoliei primatiale se intinde preste 7 districte. In districtulu Ilfov, fára capitala, sunt: 2 Cenobii (Chinovii) de monachi, 3 de monache (calugaritie), 7 monastiri si schituri, 258 biserici, 1 capella; 8 archimandriti, 4 protosingeli, 1 singelu, 1 protopopu, 274 preoti, 1 diaconu, 260 cantareti, 190 paraclisieri; 273 monachi, 29 frati, 412 monache, 63 sorori, in suma personalulu 1516.

In distr. Praov'a, 5 cenobii de barbati, 2 de femei, 16 monastiri si schituri, 303 biserici, 1 capella; — 4 archimandriti, 2 protosingeli, 1 protopopu, 372 preoti, 15 diaconi, 231 cantareti, 180 paraclisieri, 78 monachi, 26 frati, 98 monache, 36 sorori, sum'a person. 1043.

In distr. Vlasca, numai 3 monastiri si schituri, 174 biserici, 1 protopopu 233 preoti, 3 diaconi, 162 cantareti, 134 paraclisieri, nici unu monachu, nici monacha; sum'a person. 533.

In districtulu Teleormanu: Nici-unu cenobiu, nici monastiri; 185 biserici; 1 protopopu, 239 preoti, 124 cantareti, 107 paraclisieri = pers. 471.

In distr. Muscelu: 1 cenobiu de barbati, 1 de femei, 5 schituri, 160 biserici, 2 capelle; 2 archierei, 1 protopopu, 185 preoti, 1 diaconu, 171 cantareti, 99 paraclisieri, 7 monachi, 1 frate, 16 monache, 4 sorori = pers. 487.

Distr. Jalomitia 0. 0. 0. 139 biserici; 1 archimandritu, 1 singelu, 1 protopopu, 183 preoti, 2 diaconi, 131 cantareti, 100 paraclisieri = pers. 418.

Distr. Dambovitia: 0, 1 cenobiu de monache, 1 schitu, 266 biserici; 2 archimandriti, 3 protosingeli, 1 protopopu, 251 preoti, 250 cantareti, 163 paraclisieri, nici-unu monachu, 50 monache, 20 sorori = pers. 740.

Precum in capitala, asia si in districte partea cea mai mare a bisericeiloru este intretinuta de cátra co-

munele politice, altele multe de cătra enoriasi, cum se dice în Romani'a, poporenii în Transilvani'a, adeca comun'a bisericăseca, vreo 62 de cătra statu (în urm'a secularisării generale din 1864?), vreo 34 de cătra particulari, adeca căte o familia sau mai multe fruntasie, religioase din vechime; 254 biserici sunt cu totul serace, întretinute numai din mil'a credincioşilor.

Sum'a intrăga a personalului eclesiastic în dieces'a mitropoliei primatiale a fostu 6044 în a. 1878.

Păna a nu trece mai departe la celelalte diecese, adnotam acilea, că cei dedati cu ierarhi'a eclesiastica de dincóce de munti, din Plaiuri, cum e terminul stravechiu, nu pricepu, cum este numai căte un u protopopu în căte unu districtu întregu, cu biserici dela 139 până la 303, nici nu voru pricepe, de ce mai preste totu numerulu cantaretiloru si alu paraclisieriloru este mai micu de cătu alu bisericeloru si multu mai micu de cătu alu preotiloru. Cine canta pe unde lipsescu cantaretii? Cine îngrijesce de aprinsulu faciiloru, de pausu (vinu pentru s. liturgia), de focu în cadelnitia, de tóte celelalte servitii pe langa preotu, dacă lipsescu paraclisierulu (pe slavonesce crîsnicu, pe romanesce fetu)?

Numerulu personalului monasticu de ambele sexe se vede fórté micşioratu din ceea ce fusese elu înainte cu 20 si cu 30 de ani; inse acésta scadere se esplică usioru, atātu din evenimentulu celu mare alu secularisării si alu scótereii calugariloru greci si asiati din tíera, cătu si prin legi, care interdicu strinsu primirea de tineri si tinere fára nici-o pricepere, la viéti'a monastica, în fine prin adaptarea unui numeru considerabile de monastiri si cenobie, pentru scóle, spitale, casarme, locale de arestu (Vacaresci, Margineni etc.)

(Va urmá.)

Dela Bucuresci veni scirea oficiósa, cá cabinetele poteriloru mari au decisu în cestiunea Arab-Tabiei si „Pressa“ din Bucuresci, cá organu alu ministrului de esterne, multiamesce mai virtosu cabinetulu din Vien'a pentru bun'a vointia cu care o sustinú la ocaziunea acésta. „Romanulu“ inca se arata recunoscatoriu, de si mai cu reserva. Citindu cineva cu sange rece descripiunea liniei noue, fixate de cătra cabinetele si destinate a fi fruntarie (hotaru) între Romani'a noua (Dobrogea) si între Bulgari'a preste teritoriulu Silistriei înainte, iti vinu în minte cunoscutele proverbie romanesce: Se scape si capr'a, si curechiulu (vardi'a); séu si mai respicatu: Nici lupulu flamendu, nici ói'a cu doi miei. S'a trasu adeca o linia noua intortocata asia, în cătu dealulu cu fortaréti'a numita Arab-Tabia se tréca la Romani'a, dara gradinele cele multe ale locuitoriloru din Silistria se remana la Bulgari'a.

Deodata cu acésta scire vine alta totu oficiósa dela Bucuresci: despre trecerea necurmata a unui numeru mare de voluntari rusesci în Bulgari'a, tocma precum trecusera la 1876 în Serbi'a. Bulgarii adeca ajutati de muscali, sunt decisii a sparge prin tractatulu dela Berlinu si a unificá cele doue Bulgarii în sensulu precum s'a vedutu în tractatulu de St. Stefano, inchiaiatu între Russi'a si Turci'a inaintea celui dela Berlin. Se prepara alte evenimente.

Franci'a.

Paris. (Discordia între statu si biserică. Amnesti'a comunistiloru). De candu se pare că republic'a se consolidéda, pe anu ce merge, partidele monarchice, si alaturea cu acestea monasteriale cu o parte a clerului seculariu lupta neincetatu asupra ei. Lupt'a cea mai inversiunata decurge mai virtosu în scóle, unde professorii calugari în frunte cu iesuitii, propaga ura si despretiu contra sistemii actuale si prepara pe junime pentru resturnarea ei. Gubernulu republicanu se aratase până estimpu fórté tolerantu, dara în fine inpinsu de partid'a sa, se folosi de nesce legi mai vechi monarchice, aduse contra colegieloru monastice; pe temeulu acelora emisse de dato 29 Martiu a. c. nesce decrete, prin care obliga pe tóte societatile monastice si pe toti căti tinu scóle mari si mici clericali (la noi le dicem confessionali), cá se'si presente statutule la gubernu spre confirmare, se nu invetie nici se propage în scóle si biserici resturnarea republicei si restaurarea monarchiei, în fine calugarii straiini asediati în Franci'a din alte tieri, se se duca de unde au venitu. Terminu de executiune li s'au pusu pe 1 Iuliu, adeca de 3 luni. Mai nici unii nu s'au supusu, si asia acum s'a inceputu executiunile cu politia, procurori, gendarmi; anume iesuitii straiini o patira fórté reu. Se scrie că mai multi din acestia trecu în Austri'a.

Cestiunea amnestiei generale a toturoru petroleistiloru rebelli din a. 1871 exilati, au agítatu asemenea fórté multu pe societatea francesa, până candu Gambetta demonstrá într'unu discursu classicu, că mai bine este a erta decâtu a'si resbuna si mai consultu a desarma pe rebelli aratandu, că societatea cea mare nu se teme de o mana de ómeni si că în casu de alta cutediare ii va sci sfarma.

Convocare.

Adunarea despartimentului XII-lea alu Asociatiunei transilvane se convóca prin acésta pe 11 Iuliu a. c. dupa am. la 3 óre în Desiu, la care avemu onóre a invita pe toti dd. membrii acestui despartimentu, si pe toti cei ce se interesséda de cultur'a nationale.

Desiu, 3 Iuliu 1880.

Gabrielu Manu,
directoru.

Petru Muresianu,
pentru secretariu.

Observari la art. de „Veterinariu“ din Nrii 43 si 44 ai acestui diariu.

(Urmare si fine.)

Deosebitele specii de Anthrax, ivite din una si aceeasi caus'a — sunt:

1. Armurarea de limba — Zungen-Anthrax. (Dupa espressiunea poporului — Limbariti'a.) Pe peliti'a limbei, cu deosebire la vitele cornute, se forméda nisce besici albe, cari mai tardiu se galbinescu si crescú fórté iute, până la marimea unui ou de gaina. Aceste trecu în gangrena si spargédu, în loculu loru remane o rana urita si negria, care ia estensiune totu mai mare. Acestu morbu e fórté periculosu.

Manipularea. Besicele formate trebue sparte cu lanceta, apoi unse cu unu penelu de scame inmuiatu în solutiune concentrata de cupru sulfuricu ori de argintu nitricu. În casu de lipsa se póte folosi si saramura (saratura, muratóre) mestecata cu otietu. Dacă ran'a e gangrenósa, trebue unsa cu mixtura mucilaginoasa, mestecata cu camforu. În fine, déca dupa aceste nu se arata rezultatu, atunci nu remane alta, de cătu a tusiá bas'a raneloru cu lapis ori cu feru arsu, până ce voru arata colóre viua rosieteca.

2. Armurarea de spate séu de rectum. Anthrax dorsi seu intestini recti. Pe langa simptomele generali ale morbului, se arata prin baligare cu sange negriu, matiulu este inflatu si durerosu, peliti'a acestuia este albastra-rosiia si trece fórté curendu în gangrena.

Pe langa observarea regulelor generali, acestu morbu se curedia si localiter, — cu cataplasme reci pe spate si cu clisme de apa mestecata cu otietu.

3. Inflaturile de armurare, carbunculus, Milzbrand, Carbunkel.

Dinpreuna cu simptomele generali, pe mai multe parti ale corpului, mai cu séma pe grumadi, pe partea inferióra anteriora a peptului, cu deosebire la porci, sub pele se forméda inflaturi mai mari séu mai mici, tiapene si dureróse la pipaitu. Inflaturile continu sange gangrenos si exudatu galbinu în form'a reciloru.¹⁾ Aceste crescú si se intindu, mai tardiu se inmóie si spargédu, nimicescu pelea si tiesetur'a celulósa de sub dens'a.

Manipulare. Observarea regulelor generale; pe langa acésta se recere si frecarea (frottarea). Inflaturile nu trebue sparte pe calea operativa, ci sunt a se lasa cá se se sparga de sine, dupa aceea se se spele cu teuri (thea, herbathea, céiuri) aromatice, mixtura cu camforu s. a.

La oi acésta specie de Anthrax nu se prea întempla, cu atātu mai desu inse la porci.

4. Armurarea gangrenósa, armurare sburatóre; Erisipelas carbunculosa, Fliegender Brand. Se ivesce la oi, mai adese-ori la porci. Pe extremitatile posterióre, în substanti'a pelei se arata inflaturi tiapene si dureróse; aceste mai tardiu se prefacu în besici, cari spargédu nimicescu stratele pelei. Animalele cuprinse de acestu morbu, cu extremitatile posterióre ámbla fórté cu greu si intinsu, porcii pe langa acea inca si voméda. Acésta specie de anthrax este cea mai periculósa asia, în cătu animalele cuprinse de acelu morbu mai tóte pieru. Din norocire, se ivesce fórté rar. Façia cu manipulatiunea nu remane alta, decâtu implinirea prescriiseloru generali.

5. Armurarea gútlegiului si a ingititórei, Laringitis carbunculosa, brandige Bräune. Se ivesce mai multu la rimatori. Exudatulu gangrenos se forméda în gútlegiu, animalele se imfla la grumadiu, inghitu si resufla fórté cu greu, cu ocaziunea resufării se aude si horcatura.

Decursulu bólei este rapede, între 6—24 óre.

Manipularea. La porci se li se dea în halbe²⁾ séu în lapte Heleborus albus 3—5 decigrame pentru fia-care, cá se vomédie. Dupa aceea se se dea în zéru séu în lapte acru căte 4 gr. salitra, 8 gr. sare amara ori sare glauberiana. La vitele cornute si la porci se póte folosi inca si spranzuitu cá mijlocu mai simplu. O bucatia de radecina de Heleborus negru se pune în inpunetur'a de pele facuta în apropierea peptului. Afara de aceea, regiunea gútlegiului pe din afara se póte unge bine si cu unguentu mercuriale mestecatu cu unsóre simpla própseta.

6. Armurarea la galitiile de casa.³⁾ În tempuri epidemice, de acestu morbu de multe ori se bolnavescu si gainele, ratiile, gânscele s. a. La aceste provine mai cu séma din lips'a de apa, si cá galitiile manca din partile si escrementele animalelor cadute de armurare. La galitie se observa suparare, borzóde penele, crést'a si alte parti rosie dau în colóre albastra; pe corpu ici cólea se arata inflaturi mici si pete albastrii. Poporulu simplu nu-si póte inchipui, că pentru ce pieru galitiile asia repentinu. — Eta unde zace caus'a principale.

Se recomanda cu succesu favoritoriu pómele de sorbu ori de snépanu, cari trebue ferte si asia între-

¹⁾ Aituri, cotoróge si cum le mai dicu.

²⁾ Ce este halbe? Red.

³⁾ Galitie, subs. pl., în alte regiuni se dicu paseri de casa, pe airea oara pl. oare, din lat. ales, sinonimu cu avis, volucris, oscen.

buintiate; ap'a în care s'au stinsu feru ferbinte, precum este cea dela fauri; feru sulfuricu solvatu în apa.

Aceste sunt amintirile în scurtu, cari am aflatu de lipsa a le aduce de exemplu „veterinariloru“ poporani. De aici se vede, că nu este de lipsa a aplica inpunetur'a de splina si alte torturi barbare, fórté stricatióse pentru animalele domestice. Am vedutu casuri de acele, unde au fostu atinse si plumanile si urmarea trista a fostu, că acelea vite au peritu de a prinde de plumanii.

Din tóta descrierea potu observa onorati lectori, că cur'a viteloru nu se afla inpreunata cu cheltuele enorme, dupa cum se presupune. Sunt mijlóce fórté simple si eftine, numai voia se cere si ascultare de persónele cari 'si pricepu misiunea. Poporulu simplu ce e dreptu, nice elu insusi nu se prea supune la cur'a rationale, cu atātu mai puçinu se îngrijesce despre vitele lui.

Crescere si cultura se recere; atunci apoi tóte le vomu implini cu celu mai bunu succesu. Activitatea persóneloru de categori'a semidoctiloru ar fi bine se fia curmata pe calea legei. Sunt multi si de aceia, cari cu próst'a procedura de cura nefericescu si pe ómeni neculti. Asia de exemplu se afla si în cerculu Rodnei doi ómeni prosti, cari de multu tempu isi continua prac'a medica, eredita dela parinti. Petrunsu de vederea ómeniloru schiopi si schiloditi, vindecati prin bandagele si cur'a brutale, mai de multe-ori iam aratatu la oficiile competente. Inse dupa cum se scie, la noi justiti'a întru unu locu se incurca, în altulu se descurca si în fine totu innodata remane. Resultatulu au fostu, că respectivii isi continua metod'a de operatiune cu tóta glori'a, spre mai marea rusine a oficieloru politice.¹⁾

Stoic'a,
med. cerc. si veterinariu

¹⁾ În altu Numeru vomu mai comunica invetiatur'a unui altu barbatu competente, în aceeasi materia, a carei tractare científica în publicu, era de o necesitate din cele mai urgente. Las' că în tierile nóstre sarmane vite domestice, fára care omenimea intréga ar fi de peritu, chiaru si în starea loru sanetósa, sunt parte mare maltratate în modu crudu, barbaru si revoltatoriu, dara apoi grós'a nescintia în casuri de bóle este mai multu decâtu dorerósa. Câte scene în adeveru tragice, unde dupa perirea viteloru de jugu, de hamu si de mulsu, familiiloru nu le mai remane alta, decâtu desagii fugariloru pe pamentu. Not'a Red.

Pentru cei ce patimescu de pieptu si plumani.

Wilhelm's
Allopu de plante Schneeberg
alu lui
Franciscu Wilbelm, farmacistu în
Neunkirchen (Austri'a de josu.)

In decursu de 25 ani s'au probatu a fi de cea mai mare fortia vindecatóre si usuratóre pentru morburile organeloru de respiratiune, pentru catarele gútlegiului si alu bronchiiloru, tuse spasmodica, ragusieila, multe alte suferintie ale gútului si ale plumaniloru.

Fórté de recomandatú este acestu sucu cá preservativu pe tempuri neguróse si aspre.

Fiindu de unu gustu placutu, elu este folositoru pentru copii si o necesitate pentru ómenii cari suferu de plumani; éra pentru cantareti si oratori în contra vocii inflorate, séu chiaru în contra ragusiei, elu este unu mijlocu nedispensabilu. — Numeroase ateste próbésa cele afirmate mai susu.

Se ába de vendiare în sticle à 1 fl. 25 cr. în Sibiu la d-nii Fried. Thallmayer si I. B. Misselbacher sen.

Onoratulu publicu se cêra totudeca una specialu Wilhelm's Allopu de plante Schneeberg, fiindu-cá acesta se produce singuru numai de uime, si de orece fabricatele puse la vendiare sub firm'a Iulius Bittner Allopu de plante Schneeberg, sunt nisce imitatiuni nedemne, asupra caroru atragu deosebit'a atentiune a publicului cemperatoriu. (2) 13—25

Nr. 1553—1880.

(21) 2—3

Escriere de concursu.

Pentru participare la supernatanti'a fundatiunei Chiriliane, ce va resultá dupa 1 Iuliu a. c., computanduse si sum'a ce va resultá din couponii schimbandi atunci, ce va face sum'a totala de 63 fl. 96 cr. v. a. prin acésta se escrie concursu cu terminu până în **31 Iuliu 1880 st. n.**

Doritorii de a capatá parte din acestu stipendiu au se arate: 1. cá sunt cousangeni cu piulu fundatoru până în alu 8-le gradu de rudenia, documentandu acésta prin deducerea arborelui genealogicu; 2. cá au inceputu a invetiá la vreo scóla dela 1 Septembrie 1878; 3) cá au portare morala buna si au obtinutu din studie celu puçinu clasa prima; 4. cá sunt gr.-catholici, ceea ce au de a documentá prin producerea testimoniului de botezu. Concursule se asternu Veneratulu Consistoriu metropolitanu în Blasiu.

Blasiu din siedinti'a consistoriale ttenuta în 1 Juniu 1880.

Simeonu Popu Mateiu m. p.,
Notariu consistoriale.

Editoru si redactoru responsabilu: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**